

PRIMA ORGANIZARE MUZEISTICĂ A PALATULUI DOMNESC „AL. I. CUZA“ DE LA RUGINOASA — IAȘI

MARIA HUMINIC-TECLEAN

Cine vizitează orașul Iași este profund emoționat de numărul mare de locuri și monumente istorice care vorbesc — prin simplitatea frumuseții lor arhitectonice împletită cu o durabilitate a construcțiilor — despre măreția spiritual-istorică a unor evenimente de o covârșitoare însemnătate pentru ființa poporului nostru, despre măreția moral-politică a unor personalități istorice care și-au desfășurat, pe aceste meleaguri, activitatea lor de înaltă simțire românească¹.

Marele istoric Nicolae Iorga aprecia că „Iașul este prin sine însuși un muzeu național... printre zidurile sale sălășluiesc comori de artă și de istorie națională pe care nici o altă urbe a României nu le posedă cu atita îmbelșugare”.

În cei 150 de ani de activitate muzeistică de stat în România, meritorii sînt toate strădaniile înaintașilor noștri de a edifica cinstirea trecutului glorios al istoriei poporului român prin organizarea acestor sanctuare, de teaurizare a mărturiilor civilizației materiale și spirituale, care se numesc *muzeu*, simbolizînd respectul prezentului pentru trecut și încrederea în viitor.

În ceea ce privește muzeele cu profil istoric, orașul Iași are o bogată zestre cu care se poate mîndri: *Muzeul de istorie* (amenajat în Palatul Culturii, maiestuoasă clădire în stil neogotic construită între anii 1906—1925), *Muzeul Unirii* (amenajat în palatul-reședință domnească a lui Al. I. Cuza, construit între anii 1800—1806), *Muzeul „Mihail Kogălniceanu”* (organizat în casa marelui patriot, construită în 1836), *Casa „Ilie Pintilie”* (expoziție documentar-memorială despre activitatea comunistului Ilie Pintilie, militant de seamă al mișcării muncitorești din România din perioada interbelică), precum și recenta amenajare muzeistică „*Alexandru Ioan Cuza*” în palatul domnesc al acestuia din comuna Ruginosa, jud. Iași.

Ilustra personalitate a lui Al. I. Cuza întipărită în memoria noastră istorică ca efigie — simbol a Unirii țărilor române la 1859, revoluționarul de la 1848 care s-a dăruit total pentru țară, merita o amplă prezentare muzeistică, ca semn de cinstire din partea contemporaneității nu numai față de una din cele mai emoționante figuri din galeria marilor voievozi, ci și față de una din cele mai glorioase pagini istorice, scumpe inimilor tuturor românilor: unitatea națională.

*Date istorice privind proprietarii și construcția palatului de la Ruginosa*². Localitatea Ruginosa este așezată în podișul Moldovei, în partea de nord-est a județului Iași, în zona de contact a masivului Dealul Mare — Hîrlău, pe „șaua” Ruginosa—Strunga, la 12 km est de orașul Pașcani și 60 km vest de orașul Iași. (drum național 28 A).

La sfîrșitul sec. al XVII-lea satul și moșia Ruginosa au intrat, pentru două secole, în posesia familiei Sturza. În jurul anului 1800, Săndulache (sau Sandu) Sturza, mare vistiernic al Moldovei, deosebit de bogat și ambițios, căsătorit cu fiica domnitorului Dimitrie Moruzi, hotărăște ca, pe locul unor vechi curți boierești (din lemn și vălătuci), să construiască un măreț palat și o biserică din piatră.

¹ *Istoria orașului Iași*, vol. I, redactori responsabili Constantin Cihodaru și Gheorghe Platon, Editura Junimea, Iași, 1980.

² Boris Crăciun, *Ruginosa*, editat de Casa județeană a creației populare, Iași, 1969.

Pregătirile au durat câțiva ani: consultarea unor meșteri străini, elaborarea planurilor de către arhitectul Johann Freiwald, procurarea de materiale pentru construcții: piatră de la Repedea—Iasi, defrișarea unei părți din pădurile înconjurătoare, fabricarea cărămizilor etc.

În 1811 palatul și biserica erau terminate, iar în anii următori s-au definitivat: zidul înconjurător din piatră cu turnuri-bastioane la colțuri și poartă „de cetate”, grajdurile pentru cai, șurile pentru trăsură, locuințele pentru slujitori, parcul înconjurător pe 15 ha, îndiguirea pârului Dumbrăvița, formind un iaz, cu sălcii plectoase pe maluri.

Moșia și palatul Ruginoasei sînt moștenite de fiul lui Săndulache, pe nume Costache Sturza, care a refăcut edificiul, conferindu-i elemente ale stilului gotic, avînd angajat pe arhitectul Johan Brandel. Între anii 1835—1836 Costache Sturza a suportat aici, la Ruginoasa, surghiunul impus de domnitorul Mihail Sturza, vărul său. Domnitorul aflase că palatul de la Ruginoasa era locul unde o parte a marii boierimi își exprima nemulțumirile împotriva lui Mihail Sturza, plănuiindu-se înlăturarea acestuia de pe tronul Moldovei (se pare că nici Costache Sturza nu era străin de acțiunea condusă de Leonte Radu).

În vara anului 1847 palatul de la Ruginoasa a fost martorul evenimentelor tragice ale omorîrii fiului lui Costache Sturza, evenimente datorate aventurilor frumoasei Marghioița, tinăra soție a lui Costache Sturza. De la această dată și pînă în 1862, palatul și parcul nu mai sînt locuite, nici îngrijite³.

În anul 1862 domnitorul Alexandru Ioan Cuza cumpără moșia (circa 8 000 ha) și palatul de la familia Sturza. Pînă în primăvara anului 1864 palatul a fost supus unor mari lucrări de restaurare, doamna Elena Cuza ocupîndu-se direct de amenajarea interioarelor cu mobilier comandat la Paris, precum și de reamenajarea celebrului parc înconjurător⁴.

După evenimentele de la 10/11 februarie 1866, palatul este vizitat și locuit, temporar, doar în anii 1867, 1869 și după 1873 de către Elena Cuza cu cei doi copii, Alexandru și Dimitrie. O scrisoare din 1870 a lui Al. I. Cuza către cumnatul său I. Lambrino — prin care acesta din urmă este rugat să se ocupe de vânzarea a două moșii și a unei părți din mobilierul palatului de la Ruginoasa — ne arată situația financiară dificilă a familiei lui Al. I. Cuza.

Prin testamentul fostului domnitor din 8 ianuarie 1873, moșia și palatul de la Ruginoasa rămîn moștenire Elenei Cuza și celor doi fii. În 1889 fiul cel mare al lui Al. I. Cuza, se căsătorește cu Maria Moruzi care a cerut, înainte de oficierea căsătoriei să i se lase prin testament tot ce Alexandru moștenise de la tatăl său, inclusiv Ruginoasa. Între timp, celălalt fiu al lui Al. I. Cuza, Dimitrie, înainte de a deceda, lăsase, printr-un testament, partea sa fratelui Alexandru.

În 1890 Alexandru Al. Cuza moare și Ruginoasa intră în proprietatea deplină a Mariei Moruzi. Câțiva ani mai tîrziu, Maria Moruzi — în urma recăsătoririi și a divorțului cu Ionel I. C. Brătianu, pierzînd, deci, dreptul de moștenitoare legală — a cedat palatul și moșia Ruginoasa spitalului „Caritatea” din Iași. Aceasta a fost clauza înscrisă în testamentul fostului ei soț Alexandru Al. Cuza, care respectase astfel dorința tatălui său, fostul domnitor Al. I. Cuza.

În palatul de la Ruginoasa a funcționat un spital de copii, iar din anul 1936 un sanatoriu T.B.C. pentru lucrătorii de la C.F.R. În bombardamentele din vara anului 1944, comuna Ruginoasa a suferit grele pierderi, între acestea numărîndu-se și distrugerea, în mare parte, a palatului domnesc.

Între anii 1970—1978 palatul a fost supus unei ample restaurări (după planurile arhitectului I. Costinescu), recăpătînd înfățișarea sa din epoca Unirii. Conducerea comunei Ruginoasa a amenajat la parterul palatului un punct muzeistic al localității, cuprinzînd obiecte etnografice din zonă, precum și bibliotecă sătească.

Începînd cu data de 1 iulie 1980, printr-o decizie a Consiliului popular al județului Iași, palatul domnesc din Ruginoasa trece în subordinea Complexului muzeistic Iași, Muzeul de istorie avînd sarcina amenajării muzeistice a edificiului respectiv la nivel riguros științific. Tematica propusă a fost avizată de

³ Nicolae Grigoraș, *Dramele Ruginoasei*, în „Magazin istoric”, nr. 10/1968.

⁴ Theodor Râșcanu, *Ruginoasa*, 1938.

Consiliul Culturii și Educației Socialiste, executată de specialiștii de la I.S. „Decorativa“ București, astfel că la 25 noiembrie 1982 expoziția permanentă „Al. I. Cuza“ a fost deschisă pentru publicul vizitator.

Necesitatea organizării muzeistice a palatului domnesc de la Ruginoasa. Unele rezultate statistice consemnate în lucrări de specialitate ne arată că în Iași și în împrejurimile orașului, istoria ne-a transmis nu prea multe edificii care să întrunească criteriile de vechime, de valoare arhitecturală și de valoare istorică. Cercetătorii au considerat că palatul de la Ruginoasa corespunde criteriilor citate și — fiind de multă vreme inclus în lista monumentelor istorice ale țării — astăzi palatul este restaurat, căpătînd înfățișarea sa inițială.

Începînd cu ultimele decenii ale sec. al XVIII-lea în stilul caselor boierești s-au produs mari modificări datorită influențelor apusene, fenomenul accentuîndu-se în prima jumătate a sec. al XIX-lea⁵. Astfel, treptat, clădirile din lemn și vălătuci sînt înlocuite cu trainice construcții din piatră și cărămidă, cu două nivele, cu scară interioară, cu peroane exterioare etc. Tipul de casă boierească sau domnească din această perioadă, deși înnoit conform noilor aspirații social-economice ale proprietarilor, totuși continuă (în unele elemente de bază) tipul vechilor curți boierești sau domnești. De exemplu, clădirea principală era construită în mijlocul unei incinte rectangulare, realizată din zid de piatră. În incintă se aflau și grajdurile și camerele pentru servitori, corpul de gardă, intrarea străjuită de un turn cu poartă mare, biserica (sau o simplă capelă) care, uneori, era separată, lângă zidul incinte. Casa sau palatul se construia în apropierea unui lac sau rîu, înconjurată de un parc mare cu pavilioane (chioșcuri sau foisoare) pentru odihnă în timpul plimbărilor⁶.

Astfel de case, în realitate adevărate palate, echivalente cu castelele feudale din Europa de apus, constituiau apanajul celor mai bogați oameni. În acest sens, George Sion, în cunoscutele-i „Suvenire contimpurane“ menționa cu obiectivitate istorică și sarcastică ironie: „Trei boieri, mai mari între cei mari, avea Moldova pe la începutul acestui secol (sec. al XIX-lea, n.ns.). Unul era Canta Deleanu, altul Săndulachi Sturza și al treilea Iordachi Rosnovanu. E bine să se știe însă că aceștia n-au ajuns mari prin niscăi fapte mari, cari să li ilustrat numele lor; nici lucrări de geniu n-au ieșit din creierii lor, ... nici pămîntul patriei cu sîngele lor nu l-au stropit, nici cu vreo glorie s-au distins. Nimic alta n-au făcut, decît că au apucat averi mari de la părinții lor, averi în mare parte dobîndite prin moștenire, prin hrăpire sau prin injustiție. Și erau mari fiindcă aveau moșii multe și mari, turme mari de vite, case mari și somptuoase...“ (subl. ns.). Unul din cei trei boieri mari citați de George Sion era tocmai Săndulache Sturza, proprietarul unuia din cele mai luxoase palate și a unei întinse moșii din Moldova: Ruginoasa.

Frumusețea palatului și parcului din Ruginoasa este descrisă de Constantin Negruzzi în „Scrisoarea I Primblare“, mai 1837, publicată în volumul „Negru pe alb“ din 1857: „Aproape de Tîrgul Frumos sînt încintătoarele domeniului ale Ruginoasei. Călătorul primind aici ospitalitate, uită necazele unui supărător drum. El pare că se trezește transportat ca prin farmec în un castel descris de Walter Scott, unde găsește pe lângă mărirea feudalității, gospodăria Poloniei și eleganța Franței...“.

Care era înfățișarea exterioară a palatului? De formă pătrată, cu etaj, ferestrele și ușile în arcuri gotice, cu peroane largi, intrări pe centrul a două fațade (est și vest), balcoane; pe cele patru colțuri ale palatului, din dreptul etajului și pînă la înălțimea acoperișului, se ridicau turnulețe subțiri ornamentale, în stil gotic.

În 1847 George Sion completează descrierea palatului, menționînd posibilitățile extraordinare de ospitalitate oferite de proprietari, precum și frumusețea priveliștilor înconjurătoare: „Casa boierească de la Ruginoasa, de curînd transformată în castel de stil gotic, de curînd mobilată, ...deodată se însuflețește ca prin farmec, în stare de a da ospitalitate chiar unui rege... Nimica nu lipsea

⁵ *Istoria orașului Iași*, vol. I, redactori responsabili Constantin Cihodaru și Gheorghe Platon, Editura Junimea, Iași, 1980, pag. 446—447.

⁶ Corina Nicolescu, *Case, conace și palate vechi românești*, Editura Meridiane, București, 1979, pag. 43.

la confortabilul frumoasei locuințe de la Ruginoasa... De pe ferestrele castelului, spre cîteși patru puncturile cardinale, avea vederi frumoase și variate spre a desfăta privirile și a se putea lăsa în reveriile cele mai plăcute: aci dealuri cu colnice, aci coaste cu crînguri, aci cîmpii cu vegetație luxuriantă; iar împrejurul casei o grădină imensă cu alei artificiale, cu arbori roditori, cu partere de flori artistice întocmite... Ori în ce parte ar fi dorit, găsea umbră sau soare, vederi pitorești sau loc de repaus⁷.

De asemenea, o informație documentară utilă despre construcția de adevărate palate în prima jumătate a sec. al XIX-lea ne oferă Radu Rosetti în ale sale „Amintiri”, menționînd că majoritatea marilor boieri locuiau „în niște case de proporții mărețe, cuprinzînd o mulțime de încăperi, dintre care multe saloane mari și înalte. Multe din aceste case erau înconjurate de grădini și de curți cu numeroase atenanșe... Casele erau acuma luxos mobilate, caii frumoși, trăsurile bine întreținute” (subl. ns.).

Se știe că prin palatul de la Ruginoasa s-au perindat oameni de seamă ai unor timpuri istorice importante, că proprietarii edificiului, dar mai ales Al. I. Cuza și Elena Cuza, au creat o atmosferă de emulație spirituală. Domnitorul Unirii a făcut din acest palat nu numai o simplă reședință personală, de odihnă, ci un loc de meditație profundă și de pregătire a unor hotărîri istorice privind dezvoltarea social-politică și economică a tîrului stat național unitar român. Prin acest palat și-au purtat pașii Constantin Negruzzi, George Sion, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negri, Cezar Bolliac și alți colaboratori apropiați ai lui Al. I. Cuza; iar mai tirziu, au trecut și Petru Poni, Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi etc.

Deci, pentru organizarea muzeistică a palatului de la Ruginoasa pledează nu numai argumentele vechimii și valorii arhitecturale ale monumentului, ci, înainte de toate, argumentul valorii istorice: a fost reședința primului domn român, ales de națiune să cirmuiască o țară unită, domn hotărît să păstreze unitatea și să cucerească independența țării. Palatul de la Ruginoasa a fost proprietatea sa, singura care se păstrează astăzi în țară. Clădirea din Iași de pe str. Lăpușeanu (astăzi Muzeul Unirii) a fost închiriată de Al. I. Cuza să-i servească, în primii ani de domnie, ca reședință numai pentru zilele cînd venea la Iași. Ruginoasa i-a aparținut în întregime. Aici Elena Cuza a reușit să-i creeze domnitorului o oază de calm, de odihnă, de meditație, în mijlocul zburciimatei lor vieți⁷.

În recuperarea patrimoniului palatului domnesc de la Ruginoasa, în întregirea lui cu piese de epocă, ne ajută existența a două documente originale. Unul este devizul intitulat *Commande de Sou Altesse, La Princesse Alexandre Couza pur être expédiée à sa Résidence de Roujinoassa près Tzutzora sur le Pruth, par Galatz*, comandă făcută la 19 noiembrie 1863 lui P. Mazaroz Ribaillier, sculpteur-dessinateur — ameublements artistiques, Paris. Acest deviz cuprinde, în cele 12 file, descrierea fiecărei piese de mobilier, 43 schițe pe calc a acestora, patru eșantioane din stofa pentru draperii. Documentul se află astăzi la Biblioteca Academiei R. S. România, secția manuscrise.

Virgil Cîndea, într-un studiu publicat în 1963, a prezentat amănunțit conținutul devizului⁸, caracterizînd interiorul palatului domnesc de la Ruginoasa ca fiind „întru totul în gustul epocii, conformîndu-se fidel celui de al doilea imperiu care nu avea un stil, pentru că le imita pe toate... Mobilierul, în ansamblul său, este caracteristic pentru amestecul de stiluri, frecvent în arta decorativă și ebanisteria franceză din a doua jumătate a sec al XIX-lea. Mobila grea, tranziție de la gotic (justificat în cazul Ruginoasei, imitînd stilul discutabil al palatului însuși) la Renaștere și la stil Ludovic XV... stofele în culori trapante ale draperiilor cu imprimeuri florale, abuzul de toile... motivele sculptate pe dulapul din budoarul Elenei Cuza sau mobilierul din cabinetul de lucru, creează ambianța pretențioasă a epocii...”.

Celălalt document original (inventar 21, Muzeul Unirii Iași) este intitulat *Inventaire de tous les meubles et autres objets se trouvant dans le palais*

⁷ Lucia Borș, *Doamna Elena Cuza*, Editura Casa școalelor, fără an.

⁸ Virgil Cîndea, *Un interior din vremea Unirii Principatelor*, în „Studii și cercetări de istoria artei”, anul X, nr. 1/1963, pag. 222.

de Roudzinoassa, manuscris în limba franceză, 36 file, cu un sigiliu în ceară roșie, deteriorat. Utilitatea acestui document pentru reconstituirea interioarelor este la fel de mare, ca și devizul mai sus citat⁹.

Sînt foarte rare cazurile cînd ne parvin, pînă în zilele noastre, descrieri atît de exacte, minuțioase, ale unor interioare în care au locuit mari personalități istorice. Aceste două documente oferă informația exactă despre ambianța palatului domnesc de la Ruginoasa.

Elemente componente ale spațiului istoric al Ruginoasei.

1. *Palatul lui Al. I. Cuza* are două nivele, cite 9 camere și cite un coridor pe nivel; în total: 18 camere (în 1864 existau 22 camere, cite două camere la capetele fiecăruia din cele două coridoare), două coridoare, o scară din lemn de stejar, sculptată, 52 ferestre și 33 uși. Distribuirea încăperilor este de o manieră care se pretează admirabil pentru un circuit al publicului vizitator într-un muzeu. S-au reconstruit și două ziduri înconjurătoare cu un bastion la colț, precum și poarta de stejar (așa zis de „cetate”).

2. *Parcul palatului* de la Ruginoasa avea, la mijlocul sec. al XIX-lea, 15 ha. Modul cum era parcul amenajat, încă înainte de a fi proprietatea lui Al. I. Cuza, stîrnea admirație. De asemenea, documentele vremii depun mărturie că Elena Cuza s-a preocupat special nu numai de amenajarea interioarelor palatului, dar și de parc, aducînd specialiști din Austria, care au întreținut o adevărată grădină botanică. La Arhivele statului din Iași există două planuri ale parcului de la Ruginoasa. Studiindu-le, am descoperit pe unul din planuri menționarea numelor (în limba latină) a tuturor plantelor ce au împodobit grădina. Pentru viitor, este posibilă o colaborare cu Grădina botanică din Iași, cu Facultatea de horticultură din Iași în vederea refacerii parcului de la Ruginoasa, a mediului ambiant în care au trăit Al. I. Cuza și Elena Cuza cu copiii.

3. *Monumentul funerar Al. I. Cuza* se află în imediata apropiere a palatului. Se cunoșc peregînările osemintelor domnitorului Al. I. Cuza, ajunse astăzi într-o somptuoasă criptă din interiorul monumentului Trei Ierarhi din Iași, vătătoarea ctitorie de artă feudală a domnitorului Vasile Lupu de la 1639. În 1946, un grup de deputați din Iași în frunte cu dr. Râșcanu, C. I. Parhon și alții propuneau, în parlament, un proiect de lege privind construirea unui mausoleu „Al. I. Cuza — Mihail Kogălniceanu” în curtea Trei Ierarhilor (proiectul construcției fiind făcut de sculptorul Ion Irimescu)¹⁰. Firesc, însă, este ca osemintele marelui domnitor să fie readuse la Ruginoasa, acolo unde el însuși a dorit să se odihnească pe vecie și unde, de altfel, l-a așezat Elena Cuza în mai 1873.

4. *Hanul* din apropierea palatului domnesc se află astăzi încă în ruine. Reconstruirea lui (se lucrează la proiect) va veni în întîmpinarea unor certe date istorice, întrucît Ruginoasa a constituit un important punct comercial, hanul fiind unul din cele mai mari din aceste părți ale Moldovei, sediul stației de poștă pînă la construirea liniei ferate Iași—Pașcani în 1870.

Avînd în vedere spațiul din palatul domnesc, patrimoniul existent, precum și patrimoniul virtual, am realizat o mare expoziție documentară „Viața și activitatea lui Al. I. Cuza” (la parter) și o reconstituire a unor camere (la etaj)¹¹.

Din laboratorul elaborării tematicii pentru expoziția de bază din palatul lui Al. I. Cuza, socotim interesant a releva cîteva criterii muzeistice pe care le-am urmărit:

⁹ Maria Humnic-Teclan, *Un inventar original al palatului domnesc de la Ruginoasa — Iași*, în „Cercetări istorice” (serie nouă), vol. XII—XIII, editat de Muzeul de istorie a Moldovei, Iași, 1981—1982.

¹⁰ Maria Humnic-Teclan, *Un document muzeistic privind construirea la Iași a unui mausoleu: „Al. I. Cuza și M. Kogălniceanu”*, în „Revista muzeelor și monumentelor”, seria Muzeu, nr. 6/1982.

¹¹ Maria Humnic-Teclan, *O prestigioasă realizare muzeistică: expoziția permanentă „Al. I. Cuza” din castelul de la Ruginoasa — Iași*, în „Revista muzeelor și monumentelor” seria Muzeu, nr. 1/1984.

1. Activitatea personalității politice Al. I. Cuza este prezentată în sinteza contextului general al evenimentelor istorice ale țării¹².

2. Utilizarea complexă a patrimoniului istoric al muzeului, care să răspundă necesității expoziționale de subliniere a participării active a lui Al. I. Cuza la viața politică a țării, patrimoniu care se compune din următoarele categorii :

A) Patrimoniu original : documente, cărți, fotografii, ziare, materiale tridimensionale.

B) Patrimoniu fotocopiât în alb-negru și color : documente, portrete, litografii, desene, picturi.

C) Texte.

3. Prezentarea cadrului de viață al familiei domnitorului Al. I. Cuza prin utilizarea unui foarte bogat patrimoniu original (materiale tridimensionale cu steme și monograme, care au aparținut familiei domnitorului), patrimoniu ce ne-a creat posibilitatea reconstituirii unor camere, așa cum au fost în epoca respectivă.

Prima sală a expoziției documentare este dedicată momentului ce l-am intitulat *Anii de formare intelectuală și revoluționară a lui Al. I. Cuza*. Pentru cunoașterea familiei marelui domnitor prezentăm „Arborele genealogic” întocmit de istoricul Gh. Ghibănescu împreună cu un sugestiv text dintr-un articol al lui Gheorghe Sion din ziarul „Românul” din 15 ianuarie 1859 : „Cercetînd genealogia familiei domnului Alexandru Cuza, nu putem zice că se trage nici din Dragoș Vodă, nici din vreun domn care ne-a venit, ca atîția alții, pentru păcatele țării. Destul este a arăta că el se trage din o familie patriciană veche, adevărat românească, care, după istorie și tradițiune, își numără existența de doi secolii și mai bine, și care în tot timpul a produs brăbați eroi de onorabilitate, zeloși apărători ai libertăților publice. Familia Cuza, într-adevăr, n-a avut prestigiul de aristocratică... cu toate acestea, numără mai multe generațiuni de nobilitate adevărată... în Moldova ei au fost totdeauna oamenii cei mai populari, mai respectabili și mai iubiți”.

Iașii deceniului patru al sec. al XIX-lea sînt prezentați atît în imagini-document precum : Academia Mihăileană, palatul Belvedere de la Socola, reproduceri color după picturile lui Ludovic Stavschi, Auguste Raffet, Maxim Vorobief, cit și de documente ale vremii emise de domnitorul Mihail Sturza (1834—1849) privind unele aspecte ale vieții economice, sociale și politice. În acest cadru, Al. I. Cuza și-a început studiile la Iași, la pensionul francezului Victor Cuenim de la Miroslava (este expusă fotografia clădirii), avînd drept colegi pe Vasile Alecsandri, Ion Ghica, Ion Docan (portrete pe panou).

Un grupaj de documente-cereri ale lui Ioan Cuza pentru eliberarea de pașapoarte fraților Alexandru și Dimitrie Cuza — deschide panoul dedicat studiilor efectuate de Al. I. Cuza la Paris. Sînt reproduse imagini din Paris, atenția vizitatorilor fiind atrasă de trei fotografii : strada și casa din Paris unde a locuit Al. I. Cuza, precum și Diploma de bacalaureat în litere a acestuia.

În capitala Franței, Al. I. Cuza a cunoscut un număr însemnat de tineri români din Moldova, Muntenia și din Transilvania, veniți la studii. Într-un text, fragment dintr-o scrisoare a lui Ion Ghica către Vasile Alecsandri, se menționează că la Paris tinerii români se întruneau regulat în anumite zile și discuteau organizarea social-politică viitoare a țării în viziunea realizării unității naționale. Edificator, în acest sens, este și textul semnat de Mihail Kogălniceanu : „astăzi fiecare cetățean are drept și îndatorire de a se ocupa cu trebile statului”.

Un alt moment hotărîtor în formarea revoluționară a lui Al. I. Cuza îl constituie activitatea din țară dintre anii 1840—1847, atît prin fermitatea cu care a condus Judecătoria ținutului Covurului ca președinte al acesteia (1843), cit și ca membru al Asociației patriotice și mai ales ca participant activ al întîlnirilor tinerilor revoluționari români la Mînjina (proprietatea lui Costache Negri). Momentul din mai 1845 este povestit de Vasile Alecsandri, din care redăm un fragment semnificativ : „...la Mînjina, moldovenii și muntenii aveau

¹² Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Editura științifică, București, 1966.

ocaziune de a se cunoaște de aproape, a se stima, a se iubi, a pune la un loc sperările lor, ... la Minjina nu mai erau moldoveni și munteni, dar români... Unirea era în inimi și prinse rădăcină". Aici s-au făurit „proiecte mărețe pentru renașterea Patriei comune”.

În vitrinele acestei prime săli expoziționale se află valoroasa colecție a „Daciei literare”, „Magazin istoric pentru Dacia”, „Cuvînt pentru deschiderea cursului de istorie națională la Academia Mihăileană” de Mihail Kogălniceanu, un exemplar în limba franceză a Regulamentului organic al Moldovei, precum și citeva obiecte de epocă: coup-papier, paftale din metal argintat cu plăcuțe de sidex, cutii ornamentale etc.

A doua sală a expoziției poartă titlul: *Participarea lui Al. I. Cuza la revoluția din 1848*. Prezentînd o sinteză a evenimentelor revoluției de la 1848 de pe întreg teritoriul românesc cu imagini ale tuturor centrelor revoluționare, cu portretele marilor patrioți români, cu documente facsimilate (mai ales foile volante revoluționare ca: „La frații mei români”, „Deșteptarea României”, „Protestație” — broșură semnată de Vasile Alecsandri etc.), un accent deosebit se acordă unor publicații revoluționare importante, cunoscute și susținute de Al. I. Cuza ca: „Întîmplările din Moldova în martie 1848”, „Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei” redactate la Brașov în mai 1848, „Dorințele Partidei naționale în Moldova” redactate de omul politic de mare clarviziune istorică: Mihail Kogălniceanu. Un text din acest ultim program citat, text de o înaltă simțire patriotică face să vibreze, peste veacuri, inimile tuturor: „... nu este omenesc ca omul să exploateze pe om, ca cei mulți să fie instrumentele de muncă ale celor puțini și ca un popor întreg să-și jertfească viața în folosul onora, în contra principiilor adevăratei libertăți... Unirea este cheia bolții fără de care s-ar prăbuși tot edificiul național”.

În această înălțătoare atmosferă revoluționară, patriotică, Al. I. Cuza și-a consolidat convingerile politice referitoare la unitatea națională, independență, necesitatea obiectivă a unei noi evoluții social-economice, progresiste, a țării: „Trebuie să deschidem un viitor nației noastre, vrednic de mărirea trecutului strămoșilor noștri! Astăzi, toate națiile învie, trebuie să învie și a noastră!” — sînt cuvintele lui Al. I. Cuza către tovarășii săi de luptă, rostite la intrunirea revoluționarilor români la Iași în seara zilei de 27/28 martie 1848, cînd a și fost arestat, evadînd în primele zile ale lui aprilie 1848 prin intervenția curajoasă a soției sale, Elena Cuza.

Un panou cu o grafică sugestivă prezintă *Anii de emigrație ai lui Al. I. Cuza (aprilie 1848—iulie 1849)* — ani de intensă activitate revoluționară. Menționăm participarea lui Al. I. Cuza, împreună cu alți revoluționari din Moldova, la marea adunare de la Blaj din 3 mai 1848, unde a ascultat cuvîntările tribunilor revoluției. La 15 mai 1848 Al. I. Cuza se afla la Viena, fiind martor ocular la demonstrațiile maselor populare; „Am văzut la Viena o adevărată revoluție”, spunea el. La 25 mai 1848 se afla la Cernăuți, făcînd parte din conducerea Comitetului revoluționar moldovean, care i-a încredințat misiuni importante de propagandă revoluționară în Europa în favoarea unității poporului român. Itinerariul acestor misiuni înscrie următoarele călătorii: Viena (iulie 1848), Pesta (august 1848), Paris (septembrie 1848), Viena (octombrie 1848), Cernăuți (octombrie 1848), Viena⁹ (noiembrie—decembrie 1848), Paris (ianuarie—februarie 1849), Constantinopol (martie—iunie 1849), întoarcerea în țară la 8 iulie 1849. Ziarul „Bucovina” din 14 octombrie 1849 nota laconic o apreciere asupra calităților politice ale lui Al. I. Cuza care este „un june de la a căruia talente și capacitate se așteaptă mult, care a cîștigat drepturi necontestabile în opinia publică”.

Evenimentele revoluționare de la 1848 au pus, puternic, amprenta asupra ulterioarei dezvoltări social-politice a societății românești. O apreciere de înaltă ținută științifică și politică a fost dată de secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, cînd afirma: „Revoluția de la 1848 a zdruncinat puternic întregul edificiu social-feudal, a dat un nou impuls dezvoltării societății pe calea capitalismului, a deschis drumul unor mari prefaceri și transformări în structura societății, al înlăturării unor idealuri fundamentale ale poporului nostru. Ea a aprins flacăra spiritului revoluționar în țările române, a dezvoltat și mai puternic conștiința de sine a poporului român, convingerea locuitorilor

celor trei state românești asupra necesității unității naționale în cadrul frontierelor aceleiași stat¹³.

A treia sală a expoziției prezintă un bogat material documentar referitor la *Activitatea de stat a lui Al. I. Cuza între anii 1849—1856*. Astfel, o serie de fotocopii de pe documentele vremii ilustrează corectitudinea și fermitatea cu care Al. I. Cuza îndeplinea funcțiile încredințate de domnitorul unionist Grigore Alex. Ghica. Ca director al Ministerului de Interne a fost numit la 15 februarie 1851, își dă demisia la 3 octombrie 1851 obligat de o mai îndelungată cură de băi ce trebuia să o urmeze Elena Cuza în străinătate.

Diferite rapoarte¹⁴ semnate de Al. I. Cuza dovedesc calitățile organizatorice ale acestuia, inițiativele sale: școli de meserii, executarea la timp a lucrărilor agricole, înzestrarea unităților de pompieri cu mijloace tehnice adecvate etc. Domnitorul Grigore Alex. Ghica i-a adus mulțumiri publice și, în expoziție, există un fragment semnificativ: „Zelul și activitatea ce ați dezvăluit în funcția de director al Departamentului ne-au pus în poziție, cu părere de rău, a vă primi demisia... Exprimîndu-vă desăvîrșita mulțumire ce am avut în tot cursul însărcinării dvs., noi cu plăcere păstrăm prilejul ca împrejurările în curînd să vă cheme de a primi o altă funcție în care să cîștiți noi titluri la domneasca noastră bunăvoință”.

În 1854 Al. I. Cuza este numit pentru a treia oară președinte al Judecătorei Covurlui, iar la 7 iunie 1856 domnitorul îl numește pîrcălab de Galați. Din nou, buna organizare în administrarea orașului îi atrage aprecierea favorabilă a opiniei publice. Ziarele „Zimbrul” și „Gazeta de Moldavia” din august 1856 îi laudau energica activitate: „Siguranța, ordinea și îmbelșugarea au reluat a lor domnie în această politică (oraș); „Galațul administrat de d. A. Cuza este pentru locuitorii din el, acea faptă văzută, îngrijirile energice ale dumisale pîrcălabu, în un timp foarte scurt, au operat multe îmbunătățiri a căror lipsă era foarte simțită”.

În contextul noilor evenimente politice create de stipulațiile Tratatului de pace de la Paris (30 martie 1856), domnitorul Grigore Alex. Ghica este obligat să se expatrieze, mai înainte făcînd o aprinsă propagandă pentru unirea țărilor române. Pîrcălabul de Galați, Al. I. Cuza, i-a făcut o primire triumfală împreună cu mii de locuitori, ceea ce a determinat pe Eduard Grenier (secretarul lui Grigore Alex. Ghica) să noteze: „Vodă, foarte mișcat, îl sărută din toată inima... Cuza a fost cel de pe urmă român pe care l-a văzut Ghica pe pămîntul Moldovei și mi s-a părut mai tîrziu că prin această sărutare îi trecuse pe frunte coroana lui voivodală”.

Consulul francez Victor Place comentează același eveniment în raportul său diplomatic astfel: „...s-a pretins că mișcarea unionistă nu era făcută decît de cîțiva tineri din Iași, în timp ce avem dimpotrivă dovada astăzi că mișcarea este încă mai populară în districte decît în capitală”.

Ziarul unionist, creat de Mihail Kogălniceanu să servească nobila cauză a Unirii, „Steaua Dunării”, se făcea ecoul glasului unanım al maselor populare cînd sublinia ferm că: „Numai Unirea Principatelor este singurul mod în stare de a consolida naționalitatea românilor, de a le da demnitate, putere și mijloace pentru a îndeplini misia lor”.

A patra sală a expoziției este intitulată *Părticiparea activă a lui Al. I. Cuza la viața politică a țării 1857—1858*; sînt expuse documente privind activitatea lui Al. I. Cuza ca pîrcălab de Galați, ca membru al Adunării ad-hoc a Moldovei, ca ofițer (cu trei imagini fotografice: Al. I. Cuza la reintegrarea sa în armată, în grad de maior și de colonel), precum și în calitatea de hatman (locuitor comandant) al armatei din Moldova. Caracterizat cu cele mai elogioase cuvinte de către consulul francez Victor Place ca fiind unul dintre „funcționarii cei mai capabili, cei mai onești și cei mai energici din țară”, Al. I. Cuza urcă, treaptă cu treaptă, pe scara prețurii unanime din partea opiniei publice românești și europene.

¹³ Dumitru Ivănescu și Virginia Isac, *Alexandru Ioan Cuza. Acte și scrisori*, Editura Junimea, Iași, 1973.

Alegerea lui Al. I. Cuza ca domn al Moldovei și al Munteniei constituie tematica celei de a cincea săli din palat. „Analiza desfășurării evenimentelor — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — demonstrează elocvent că formarea statului național unitar român nu este rezultatul unor înțelegeri încheiate la masa tratativelor, ci rodul luptei întregului popor, însuflețit de năzuința seculară a unității, de hotărîrea de a împlini visul pentru care au luptat, și s-au jertfit atâtea generații de înaintași“.

Momentele alegerii lui Al. I. Cuza ca domn la Iași (5 ianuarie 1859) și la București (24 ianuarie 1859), momente de înălțătoare simțire românească sînt reflectate muzeistic prin mari fotografii color, reproduceri după picturi de Th. Aman („Unirea“, „Hora Unirii la Craiova“), Costache Agafitei („Hora Unirii la Iași“), Mihai Cămăruț („Alegerea lui Al. I. Cuza la Iași“), Eugen Ispir („Alegerea lui Al. I. Cuza la București“) etc., prin documente originale (ziarele „Românul“, „Patria“, foi volante cu instrucțiuni privind alegerea domnitorului, ordine de zi către armată emise de Al. I. Cuza etc.).

Momentul istoric din ianuarie 1859, de mare rezonanță în conștiința tuturor romnăilor, este, de asemenea, ilustrat prin cele mai frumoase texte extrase din jurămintul depus, în fața Adunării electivă, de către domnitorul Al. I. Cuza: „Jur... că voi păzi cu sfințenie drepturile și interesele patriei... că voi priveghea la respectarea legilor pentru toți și în toate... neavînd înaintea ochilor mei decît binele și fericirea nației române!“ Din celebrul discurs al lui Mihail Kogălniceanu la alegerea lui Al. I. Cuza ca domn al Moldovei am afișat un text de înaltă frumusețe patriotică și oratorică: „Prin înălțarea ta, pe tronul lui Ștefan cel Mare, s-a reînălțat însăși naționalitatea română... Alegîndu-te pre tine Domn în țara noastră, noi am voit să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește: la legi nouă, om nou... fă ca legea să fie tare; iar tu, măriu ta, ca Domn, fii bun și blînd, fii bun, mai ales pentru aceia pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi... Fă ca domnia ta să fie cu totul de pace și de dreptate... Fii simplu, măria ta, fii Domn cetățean!“

Al. I. Cuza era, în acel moment, o personalitate politică formată, cunoscută și apreciată pentru energia cu care a luptat pentru Unire, un om care a trecut prin multe funcții de stat, deci cu o bogată experiență în probleme administrative, legislative și militare¹⁴.

Aprecieri entuziaste sau foarte sobre, dar corecte, asupra realizării Unirii, asupra personalității alesului națiunii române, găsim în rapoartele diplomatice ale vremii, din care, în expoziție, am afișat pe cele mai interesante. Astfel, consulul francez la Iași, Victor Place, scria: „Fapt extraordinar... un om ale cărui opinii, caracter și antecedente răspundeau de viitorul nației, a putut fi ales cu aclamații, fără intrigi, fără violențe, fără corupție, prin singurul fapt al unei alegeri legale și al unei adunări libere și pentru că o nouă viață a pătruns în rîndurile societății“.

O opinie politică succintă a fost notată cu deosebită precizie de baronul Nothomb, ministrul belgian la Berlin: „Dubla alegere echivalează cu Unirea Principatelor. Unirea Principatelor înseamnă independența lor... aceasta este ordinea ideilor la Constantinopol și la Viena“.

Entuziast, ministrul italian Camille Cavour, surprindea, ca și Victor Place, legalitatea alegerilor de la Iași și București, suflul democratic al noii vieți politice românești: „Unirea Principatelor și consultarea votului poporului este începutul unei ere noi în sistemul politic al Europei... Ele vor pregăti, prin triumful lor, unirea tuturor italienilor într-un singur corp, căci astăzi nimeni nu se poate împotrivi ca faptul minunat ce s-a realizat la poalele Carpaților, să se realizeze și la poalele Alpilor“.

O amplă prezentare a domniei lui Al. I. Cuza — sub raport social-economic, politic (pe plan intern și extern), cultural, militar — se desfășoară în sala a șasea sub două titluri cuprinzătoare: *Politica internă și externă românească pentru desăvîrșirea Unirii 1859—1862 și Marile reforme 1862—1866*. Problematika din această sală este deschisă de un text din celebrul mesaj al domnitorului către deputații Adunării electivă din 6 decembrie 1859, în care șeful statului

¹⁴ Marin Mihalache, *Cuza Vodă*, colecția „Oameni de seamă“, Editura tineretului, 1967.

cheamă pe toți românii să contribuie cu toate puterile la așezarea țării pe o nouă temelie social-economică și politică: „... A sosit momentul de a face cunoscut țării programul guvernului meu în ce privește reorganizarea Principatelor Unite... Lucrul ce avem de îndeplinit este greu, dar totodată este măreț, căci avem a consolida naționalitatea noastră. Fiecare român, mare sau mic, să privească acest lucru ca al său și să aducă la îndeplinirea lui toate puterile ce-i va insufla amorul său de patrie”. Toate cuvântările și mesajele pe care le-a rostit Al. I. Cuza în calitatea sa de conducător al țării au relevat pe arhitectul politic clarvăzător, pe oratorul care știa să vorbească scurt și frumos, pătrunzător în conștiințele și inimile milioaneilor de români.

Un grupaj de documente originale, documente facsimilate și documente fotocopiote evidențiază eforturile tinărului stat național de a se consolida: Lucrări statistice pe 1859—1860, Anale statistice și economice pe 1863, Elementele de finanțe, Manuale judecătorești, Codicele civil al Moldovei, Regulament pentru contabilitatea publică, Memorial pentru cel dintâi drum de fier, Documentele Universității din Iași — 1860, Mesajul „Românilor” din 2 mai 1864, Statutul dezvoltător Convenției din 7/19 august 1858, Ordine de zi către armată, Legea rurală din 14 august 1864, documente referitoare la sistemul de organizare al învățământului etc.

Sînt expuse portretele (color) ale colaboratorilor lui Al. I. Cuza, tovarăși de luptă încă din timpul revoluției de la 1848, toți hotărîți să acționeze în spiritul politic al unității și al independenței țării: Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, Vasile Alecsandri, dr. Nicolae Crețulescu, Dimitrie Bolintineanu, general Ioan Emil Florescu, Manolache Costache Epureanu, Cezar Bolliac, Christian Tell etc.

În fața acestor colaboratori, a Adunării corpurilor legiuitoare, în fața țării, neconținut, domnitorul Al. I. Cuza afirma că are „conștiința misiunii... de a funda statul și societatea română pe baza vechii noastre autonomii, pe baza marilor principii ale egalității și civilizației moderne” (6 decembrie 1864). O emoționantă declarație politică a acestui conducător patriot, revoluționar, este aceea cuprinsă în mesajul domnesc cu care s-a deschis sesiunea corpurilor legiuitoare pe 1865/1866: „Eu vă declar că singura mea ambiție este de a păstra dragostea poporului român. Este în adevăr de a fi folositor patriei mele, de a menține drepturile ei neatînsse. Fie în capul țării, fie alături cu dvs., eu voi fi totdeauna cu țara pentru țară, fără altă țintă decît voința națională și marile interese ale României”.

Principatele Unite, deși aflate sub suzeranitatea Porții otomane și sub regimul garanției colective de celor șapte puteri, au cutezat și au izbutit să-și afirme pe cale diplomatică și în relațiile cu statele deplin suverane o politică externă de sine stătătoare, activă, plină de curaj, de demnitate națională, servind exemplar obiectivelor impuse de evoluția firească a societății românești: desăvîrșirea Unirii prin recunoașterea dublei alegeri și prin înfăptuirea unirii administrative, apărarea autonomiei Principatelor și, în perspectivă, asigurarea premiselor pentru dobîndirea independenței naționale și pentru realizarea unității întregului popor român.

Astfel, în expoziție sînt ilustrate vizitele lui Al. I. Cuza la Constantinopol cu reproduceri după desenele (contemporane evenimentelor) semnate de Grandchamp din revista „L'Illustration” și după compoziția pictorului Pantelimon Vedenivski (realizată în 1966) înfățișînd întîlnirea dintre domnitorul Al. I. Cuza și sultanul Abdul-Azis. În original este expusă cartea-reportaj „Voiajul Măriei Sale Al. I. Cuza la Constantinopol”. Semnificativă este aprecierea poetului Dimitrie Bolintineanu, care a făcut parte din suita domnitorului în capitala otomană: „Această călătorie pînă astăzi este singura de felul său. Vizita Măriei Sale, în adevăr, are aerul unei întrevederi a doi suverani, în care cel mai interesat în chestiune este imperatorul otomanilor. Niciodată în cazuri de această natură, Poarta otomană nu a exprimat atîta dorință de a vedea un domn român în capitala Turciei; niciodată nu au oferit mai multe onoruri aleșilor românilor! Însă niciodată un domn român nu a arătat mai multă demnitate, fiertate națională și mai puțină grabă de a face această vizită”.

Al. I. Cuza a condus politica externă a României cu deosebită abilitate diplomatică împletită cu fermitate, dar și cu prudență. Era adeptul pregătirii

unui personal special pentru diplomație; sînt expuse portretele primilor noștri diplomați din epoca modernă: frații Vasile și Ioan Alecsandri, Costache Negri, Dumitru Brătianu, Ludovic Steege, Teodor Calimachi și alții. Domnitorul Al. I. Cuza a înființat agenții diplomatice românești la Paris și Belgrad, un observator la Viena, evidențiind mereu că buna colaborare, relațiile de prietenie cu toate statele constituie garanția păcii, a progresului necontenit al civilizației umane: „Meritul cel mare al epocii noastre este că ea a recunoscut și a pus în lucrare ideile roditoare de solidaritate și de înțelegere care leagă toate națiile lumii prin interesele lor și care le vor apropia mai mult în viitorime, prin sentimentele de frăție și de stimă reciprocă. De aici vine acest mare concurs de la popor la popor, în care fiecare nație aduce tributul geniului său și care permite tuturor să prețuiască și să admire progresele neîncetate ale spiritului omenesc“.

La scrisoarea marelui vizir al Porții otomane din vara anului 1865 (o încercare de imixtiune în treburile interne ale țării) — un exemplar tipărit este expus — domnitorul Al. I. Cuza răspunde cu mîndrie și cu o fermitate de neclintit: „Mă văd silit a aduce aminte că Principatele Unite, în termenii formali ai Convenției, se administrează liber și afară de tot amestecul Înaltei Porții... M-am povățuit și pururea mă voi povățui în actele mele numai de interesele țării mele“. Acest răspuns demn a fost tipărit în toate ziarele țării, în expoziție fiind afișate „Monitorul oficial“ și „Progresul“. Ambasadorul austriac la Constantinopol, Prokesch Osten, observa în 1865, desigur, vădit incomodat de atitudinea domnitorului nostru, că: „Este în obiceiul principelui Cuza de a nu părea să se supună voinței puterilor, nici a asculta de tratate, ci de a ne face să-i acceptăm hotărîrile“.

Actul politic de la 11 februarie 1866 (Al. I. Cuza este obligat să semneze abdicarea de la tron) nu a întunecat cu nimic marea figură a acestui mare patriot, intrat în istorie ca o efigie-simbol a Unirii.

În sala a șaptea a expoziției, *Anii de exil ai lui Al. I. Cuza 1866—1873*, sînt expuse imagini fotografice din orașele europene, prin care și-au purtat pașii Al. I. Cuza, Elena Cuza, cei doi mici principii Alexandru și Dimitrie, mistuiți de dorul de țară: Viena, Florența, băile Ems, Paris, Heidelberg etc. Fostul domn dorea fierbinte reîntoarcerea în țară, la Ruginoașă, scriind la 16 aprilie 1867 în acest sens noului domnitor, Carol: „... am intenția să mă reîntorc cît de curînd posibil în Moldova, la moșia mea, Ruginoașă... Revenind ca simplu cetățean în țara mea, nu doresc altceva decît ca împreună cu familia mea să pot duce o existență conformă nevoilor și poziției mele“. Răspunsul a fost dur: „... este mai nimerit să prelungiți șederea dvs., în străinătate“.

La Viena, ambasadorul Franței, ducele de Grammont, în aprilie 1868, îi propune insistent lui Al. I. Cuza sprijinul țării sale pentru a recuceri tronul. În expoziție am afișat un fragment din răspunsul demn al lui Al. I. Cuza, care nu a abdicat niciodată de la dragostea de țară: „Orice s-ar întîmpla, nu voi consimți niciodată a reintra în România prin o intervenție străină. Nu aș voi să ajung altfel decît prin țară... dacă aș vedea țara mea amenințată de o mare primejdie, dacă un mare interes românesc ar cere colaborarea mea, dacă ar trebui să plătesc cu persoana mea, în acea zi aș fi gata, orice s-ar putea întîmpla“.

Ales în 1870 deputat de Mehedinți (de două ori) și apoi senator de Turnu Severin (deci exista un puternic curent în popor în favoarea lui), Al. I. Cuza avea posibilitatea reîntoarcerii în țară pentru exercitarea mandatelor respective. Analizînd situația politică internă și externă, Al. I. Cuza a socotit că este mai bine să nu fie prezent în țară; a fost un sacrificiu pe care îl datorește țării și lui însuși: „Patriotismul meu, principe (către Carol, n. ns.), este deopotrivă cu a mea demnitate; el îmi interzice un demers, care ar putea crea serioase încurcături altei voastre și lealității mea mă osîndește la surghiun. Nu pot da șempei mele țării o dovadă mai reală a iubirii ce am către ea și... o mărturisire mai curată a simpatiiilor mele pentru fericirea și dănuirea ei“.

Materiale documentare și fotografice prezintă stingerea din viață a lui Al. I. Cuza la Heidelberg în Germania și înmormîntarea lui la Ruginoașă, în prezența a mii de țărani, la 29 mai 1873. Cuvîntul de despărțire l-a rostit cu mare emoție Mihail Kogălniceanu: „Alexandru Ioan I nu are trebuință de istoriograf. El singur și-a scris istoria sa prin legi, prin actele cu care a făcut

un stat... nu greșalele lui l-au răsturnat... ci faptele lui cele mari... Alexandru Ioan I nu a murit... nu poate să moară... cât va avea țara aceasta o istorie, cea mai frumoasă pagină... va fi aceea a lui Alexandru Ioan I".

Ultima sală a expoziției intitulată *Al. I. Cuza în memoria posterității* prezintă documente de partid, deschise la paginile în care sînt omagiate luptele poporului român pentru realizarea unității și independenței țării, sînt omagiate marile personalități care au contribuit la împlinirea năzuințelor de progres social-politic și economic al națiunii române. În această sală sînt, de asemenea, expuse imagini ale statuilor ridicate marelui domnitor, ziare și reviste care, de-a lungul vremii, au omagiat actul Unirii și pe alesul națiunii, cărți ale istoricilor români dedicate amplelor evenimente istorice ale Unirii și prezentării personalității lui Al. I. Cuza, versuri populare etc.

Stăruie în memoria vizitatorilor admirabilul portret al lui Al. I. Cuza, pe care istoricul Nicolae Iorga l-a înscris pe vecie în galeria marilor voievozi români: „A fost iubit Cuza Vodă pînă la fanaticism, un fanaticism care se păstrează și pînă astăzi pentru vitejia lui. Căci a fost unul din cei mai buni viteji; niciodată nu i-a păsat de dînsul, de tronul său, de sănătatea sa, de viața și chiar reputația sa. Țara era totul pentru dînsul, țara pe care a întemeiat-o, pe care a știut să o reprezinte cu demnitate și pe care a putut s-o părăsească fără blestem. Astfel de viteji nu se formează prin nici un exemplu și nici o lectură, ei se nasc. Ferice de țara care ajunge să-i aibă în fruntea ei...”

Expoziția documentară este completată prin reconstituirea unor camere la etajul palatului domnesc, oferind astfel vizitatorilor un fragment din ceea ce a constituit cîndva cadrul de viață familială a lui Al. I. Cuza. Amenajat cu multă dragoste și cu bun gust de către vrednica sa soție, Elena Cuza, palatul a fost un minunat loc de odihnă, meditație și creație pentru domnitor, un loc în care el — împreună cu soția și cei doi copii — s-a simțit liniștit, în mijlocul marilor frămîntări politice ale vremii, putînd lucra, inspirat, pentru reformele înnoitoare ale societății românești.

Încă din secolul trecut, numeroase obiecte care au aparținut lui Al. I. Cuza s-au păstrat cu grijă de către Muzeul de istorie naturală din Iași, Muzeul municipal Iași, apoi municipalitatea Iașilor, municipalitatea Bucureștilor, Muzeul militar, de alte instituții de stat, precum și în unele proprietăți particulare. De la fiecare din aceste categorii de proprietari, în ultimii 30 ani, s-au adunat valoroase și emoționante mărturii despre viața lui Al. I. Cuza.

Din todeauna s-a dorit de către marele public de a vedea o cameră cu obiecte ale marelui domnitor, rămas în conștiința poporului ca simbol al demnității noastre naționale. Iată, cît de emoționant putea să noteze în 1915 prof. Tereza Stratulescu din Iași, redactorul revistei „Unirea Femeilor Române”: „... un lucru parcă ar mai trebui (față de organizarea spitalului de copii în palatul de la Ruginoasa, n. ns.): o cameră mobilată cu obiecte de ale lui Cuza Vodă, cum va fi fost una pe cînd trăia el; cît de mică, dar să fie acolo, închisă, să tresalte inima trecătorilor pe lîngă ușa ei. Se datorește așa ceva marelui dispărut și ar fi fost un element educativ pentru cei vii”. Astăzi, acest vis s-a împlinit: în palatul de la Ruginoasa s-au reconstituit cîteva camere, străduindu-ne să urmărim indicațiile din „Inventarul” original al edificiului.

Farmecul și autenticitatea interioarelor (respectînd destinația inițială dată de Elena Cuza) sînt realizate prin expunerea multor materiale tridimensionale originale care au aparținut familiei lui Al. I. Cuza, cît și prin completarea cu unele materiale de epocă; menționăm că nu au fost neglijate unele elemente de „scenografie” ca: banchete, galerii, draperii în culorile inițiale etc.

Orice vizitator va fi emoționat să revadă cabinetul de lucru al domnitorului, masa de lucru luminată cald de pîlpîirea luminărilor dintr-un sfeșnic de argint, pe care este gravată stema dragă a Unirii! Cu interes deosebit este vizitată camera destinată studiului: biblioteca cu sute de cărți, mai ales literatură politică, juridică, dar și beletristică, albume cu reproduceri color din celebrul Luvr — toate așezate în dulapul din stejar sculptat, pe care o minusculea tăbliță de metal are înscris: „Palatu domnescu Ruginoasa — Stăpîn Domnitorul Al. I. Cuza”.

În micul salon al doamnei Elena Cuza, aflat alături de camera copiilor, vizitatorii fac cunoștință cu acel mic univers al unei femei care a stat dîră,

sprîjin moral soțului, toată viața. Acolo, obiecte ca : oglindă, fotolii, secretaire, un șal din dantelă, un evantai, albume cu fotografii, un mularj după rochia de gală etc. „vorbesc“ în tăcere despre stăpîna lor de odinioară !

Curiozitate, interes, emoție și admirație în fața altei săli : sufrageria, reamenajată întocmai cum a fost. Pe bufetul-etajeră din lemn de stejar sculptat (piesă din mobilierul palatului, executat la Paris) se află barometrul, cîteva boluri din cristal și porțelan de Sèvres cu stema color a Unirii, cîteva cești turcești pentru cafea, farfuria cu monogramul domnitorului. Masa este așezată pentru șase persoane cu servicii complete din tacîmuri de metal argintat, cu veselă din cristal și porțelan de Sèvres — toate avînd încrustate stema Unirii sau monogramul domnitorului ; împrejurul mesei sînt așezate scaune sculptate, tapițate cu pluș roșu — totul respiră un aer sobru, totul este, parcă, în așteptarea stăpînilor palatului !

Marele salon cu fotolii, banchetă și oglindă care au aparținut Elenei Cuza, cu pianina vieneză, cu marele divan circular (cu măiestrie reconstituit de specialiștii de la I.S. „Decorativa“ după schița originală), cu picturi originale, cu flori — marele salon astfel reamenajat este gata și astăzi să-și primească oaspeții dragi : prieteni apropiați ai domnitorului, scriitori și muzicieni.

Toate mărturiile documentare din palatul-muzcu din Ruginoasa reflectă marile calități moral-politice ale domnitorului Al. I. Cuza : energie, abnegație, o deosebită capacitate organizatorică, o rară perspicacitate politică, o „frunte ridicată“ cu demnitate în fața lumii și — mai presus de toate — o nemărginită dragoste pentru țară și popor, o înaltă conștiință față de misiunea istorică incredințată de către națiunea română în 1859¹⁵.

Noi, toți, simțim Unirea din 1859 ca o descătușare a enormelor energii spirituale ale minunatului nostru popor. De aceea, am înțeles că în acest măreț loc istoric — palatul domnitorului Al. I. Cuza — trebuie să realizăm un muzeu al demnității naționale, în care fiecare român să se simtă, și astăzi, părtaș la eterna unitate, admirabil sentiment național al istoriei României.

LA PREMIÈRE ORGANISATION DU MUSÉE DU PALAIS D'AL. I. CUZA DE RUGINOASA — IAȘI

Résumé

Nous présentions au début les données historiques concernant la construction du palais de Ruginoasa, le département de Iassy en 1800—1811, en style gothique. Le palais est devenu résidence princière d'Al. I. Cuza, le premier prince élu par la nation roumaine en 1859, l'année de l'Union de la Moldavie et de la Valachie dans un seul état national roumain. Ici, à Ruginoasa, Al. I. Cuza a travaillé pour les réformes socio-politiques de la société roumaine.

Le musée d'histoire de Iassy a commencé en 1982 l'organisation du musée dans le bâtiment du palais princier de Ruginoasa. Au rez-de-chaussée du palais, il y a une ample exposition documentaire regardant la vie et l'activité progressiste, révolutionnaire d'Al. I. Cuza, l'illustre personnalité de l'histoire de Roumanie des années 1859—1866.

A l'étage du palais ont été reconstituées quelques pièces où a travaillé et habité Al. I. Cuza avec sa famille : le bureau, la bibliothèque, le grand salon de réception, la salle à manger etc. On a employé dans ce but des objets originaux (des meubles, de la vaisselle, des couverts, des livres etc.).

Tous les témoignages documentaires du palais-musée de Ruginoasa reflètent l'une des plus glorieuses pages du livre historique de la Roumanie : la formation de l'état national unitaire roumain à laquelle a apporté une contribution particulière le grand patriote Al. I. Cuza.

¹⁵ Cuza Vodă. In memoriam, volum apărut sub îngrijirea Academiei de științe sociale și politice a R.S.R., Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol“ Iași, coordonatori L. Boicu, Gh. Platon, Al. Zub, Editura Junimea, Iași, 1973.